

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institutionum Juris Canonici Sive Primorum totius Sacrae
Jurisprudentiae Elementorum. Libri Quatuor**

Febeo, Francesco Antonio

Coloniæ Agrippinæ, 1704

VD18 13560743-001

§. III. De Jure Canonico.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63052](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63052)

niani ille idem Codex Justinianus emendatus fuit, & sic editus fuit alius Codex postquam editæ jam essent Institutiones, ut constat ex *l. unica C. de emendat. Cod. Justiniani*. Hic ultimus emendatus Codex est quem nunc habemus, unde mirum non est fieri in eo mentionem Institutionum compositarum, Codex autem, cujus fit mentio in Institutionibus, est ille Codex Justinianus antiquior, qui nunc non extat, ut patet ex eo quod leges nonnullæ, quæ ibi citantur ex Codice: non reperiuntur in Codice, quem habemus.

§. III.

De Jure Canonico.

1. **U**ltima, & nobilissima species Juris humani positivi est Jus Canonicum, ita dictum à græca voce *κάνων* quæ significat idem quod latinè *Regula ex c. Canon. 2. dist. 3.* eoque nomine significantur Ecclesiasticæ leges ad Divinum cultum, & supernaturalem finem animarum ordinatæ, quæ per Antonomasiam sibi vindicant nomen regulæ, quia quamvis omnis lex generaliter, sive Canonica, sive Civilis, dici possit regula justæ; Lex tamen Canonica est nobilior regula, utpote procedens à potestate nobiliori, qualis est potestas Ecclesiastica.

ca, & ad nobiliorem finem hominem dirigens. Vocari quoque sæpe solet Jus Pontificium, denominatione sumpta à Summis Pontificibus ejus Authoribus, & à quibus habet auctoritatem. Item vocatur nonnunquam lato modo Jus Divinum, ut in *c. cum de diversis. 2. de Privileg. in 6.* tum quia Canones dictati sunt instinctu ac dono Spiritus sancti, ut dicitur in *cap. Violatores. 5. 25. q. 1.* tum quia processerunt ex auctoritatibus novi, & veteris Testamenti, ex *c. Qualiter 24. de Accusationibus*, tum demum quia Summus Pontifex accepit potestatem condendi ipsas leges à Christo Domino, tanquam ipsius Vicarius, & Successor Petri.

2. Canon ita generice acceptus multipliciter dividi potest. Primò enim alius est universalis, seu communis; alius particularis. Universalis, seu communis dicitur qui fertur pro tota Ecclesia; particularis autem, qui fertur tantummodo pro certo particulari loco, extra quem Canon ille non obligat, cujus generis sunt leges illæ particulares, quæ statutz sunt tantum pro hoc, vel illo particulari Episcopatu &c. Nomen tamen Canonis absolutè prolatum solet intelligi de lege Ecclesiastica universali.

3. Secundò alius est Canon scriptus, alius non scriptus, quemadmodum etiam Jus Civile paulò ante dividebamus. Canon scriptus dicitur, quem fert Ecclesiasticus Legislato,

qui plerumque leges suas per scripturam promulgare solet. Canon non scriptus est Consuetudo longo usu firmata obligans per modum Legis.

4. Tertio Canon scriptus genericè acceptus subdividitur in Canonem specificè sumptum, seu in significatione minus ampla, in Decretum, in Epistolam Decretalem, in Dogma, in Mandatum, in Interdictum, & Sanctionem, quæ divisio assertur à Glos. in decreto Grat. *dist. 3. v. omnes.* Nomine Canonis specificè sumpti, seu in significatione minus ampla intelligitur Constitutio, seu lex edita à Concilio generali. Decretum etiam specificè sumptum est Constitutio edita à Summo Pontificè, nulla præcedente alicujus consultatione. Epistola Decretalis dicitur Constitutio facta à Summo Pontifice ad consultationem alterius, scripto transmissa, & publicata. Dogma est Constitutio doctrinalis circa fidem. Mandatum, Constitutio circa mores. Interdictum, constitutio aliquid prohibens, nulla certa pœna pro transgressoribus interposita. Sanctio demum, per quam ita aliquid prohibetur, ut simul adjiciatur certa pœna transgressori. Sumuntur hæc ex *pracit. Gloss.* Omnes tamen istæ Constitutionum species sæpe veniunt, & confunduntur sub uno eodemque nomine Canonis, seu legis Ecclesiasticæ.

5. Quarto demum Canon alius dicitur Ex-
tra-

travagans, alius inclusus in Corpore Juris. Canon inclusus in corpore Juris dicitur, omnis illa Constitutio, quæ reposita est in voluminibus componentibus corpus Juris Canonici, videlicet, vel in Decretalib. Gregorii, vel in Sexto, vel in Clementinis &c. Canon Extravagans vocatur ea Constitutio, quæ nondum posita est in prædictis voluminibus, sed quasi extra vagatur, quales sunt Constitutiones Summorum Pontificum editæ post compilationem totius corporis Juris Canonici: quod nomen adhuc retinetur etiam à quibusdam Constitutionibus, quæ componunt librum Extravagantium intra corpus Juris; quia scilicet tale nomen habuerant antequam eidem corpori adnecterentur, unde factum est ut etiam postquam factæ sunt partes ejusdem corporis in ea quasi possessione ejusdem nominis perseveraverint.

6. Ad hujus rei intelligentiam sciendum est, à primis usque temporibus nascentis Ecclesiæ, totoque sequentium sæculorum cursu, plurimos Canones editos fuisse, vel ab ipsis Apostolis, vel à Conciliis, vel à Summis Pontificibus ad Ecclesiasticam disciplinam ordinatis, quorum ut facilior cognitio præ manibus haberetur, diversæ à diversis Autoribus compilationes factæ sunt. Ut antiquiores omittam, de quibus videri potest Giball. tom. 2. de scient. Canon. lib.

5. cap.

5. cap. 10. q. unica. & Emanuel. *Compl. tom. 1. in Decretal. in apparatu de orig. & progres. Juris Can. n. 46. & seqq.* Canonum collectio usu celebrior, & approbata ea est, quæ significatur nomine corporis Juris Canonici, constatque Decreto Gratiani, Decretalibus Gregorii, Sexto Decretalium, Clementinis, & volumine Extravagantium.

7. Decretum Gratiani dicitur volumen à Gratiano Monacho Ordinis S. Benedicti compilatum, cui operi doctas Glossas nonnulli Doctores addiderunt. Quia verò in hoc volumine, præter decreta Summorum Pontificum, & Conciliorum, quæ vim canonis procul dubio habent, intermixta leguntur alia plurima, vel ex sanctis Patribus, vel ex aliis Interpretum fragmentis, vel etiam ex jure civili petita: controvertitur inter Doctores utrum illa omnia, & singula quatenus translata sunt in hoc volumen censeri debeant canonizata, hoc est vim Canonis acquisivisse? In qua controversia affirmativam sententiam tradiderunt aliqui Canonistæ, quos refert, & sequi videtur *Pet. in cap. 2. de rescr. n. 45.* In contrarium tamen est plurimum aliorum sententia, quos refert, & sequitur *Sanch. de matrim. lib. 9. disp. 12. num. 5. Snar. de leg. lib. 4. cap. 5. num. 6.* alique plures, quos etiam sequitur *Rota apud Penam decis. 480.* qui docent singula apud Gratianum re-
per-

perta referenda esse ad Authores suos ex quibus desumpta sunt, tantumque authoritatis habere quantum ipsi Authores merentur, nisi sint à Summo Pontifice canonizata, seu approbata in aliquo Canone, ut etiam tradit *Gloss. in cap. 1. de reb. Eccl. non alienan. in 2. tractatus.* In foro tamen externo singula citari possunt, & solent ad causarum decisionem, & observari ac si essent Canones Ecclesiastici.

8. Decretum hoc Gratiani in tres præcipuas partes dividitur, quarum prima continet 101. distinctiones in plures Canones, seu capita subdivisas. Secunda pars continet 36. Causas subdivisas pariter in plures quæstiones, & Canones, seu Capita: excepta quæst. 3. causæ 33. quæ continet tractatum de poenit. in 7. distinctiones per Canones, seu capita divisum. Demum tertia pars Decreti continet quinque distinctiones divisas in Canones, vel Capita agentia de Consecratione.

9. Secunda pars corporis Juris Canonici est volumen Decretalium, quæ dicuntur Gregorii IX. quia illius jussu collectæ sunt ex variis rescriptis, & constitutionibus Summorum Pontificum, Conciliorumque decretis per sanctum Raymundum de Pennafort Ordinis S. Domini Capellanum, & Pænitentiarium ejusdem Pontificis, cujus voluminis Glossator est Bernardus Parmensis. Dividitur autem in quinque

que libros continentes Titulos, & Capita, in quorum primo agitur de Ministris Ecclesiæ, eorumque electione, ordinatione, officiis usque ad titulum 34. ac deinde sub finem ejusdem libri subnectuntur principia judiciorum. In secundo libro agitur de Jure quod præcipue est circa Judicia. In tertio libro de clericis, nec non de quibusdam quæ sunt clericis laicisque communia. In quarto de sponsalibus, & matrimonio. In quinto de criminibus, & pœnis. Quæ omnia breviter indicantur veteri illo versiculo quinque vocibus constante, quæ totidem libris Decretalium suo Ordine correspondent: *Judex. Judicium. Clerus. Sponsalia. Crimen.*

10. Tertia pars corporis Juris Canonici est sextus Decretalium, jussu Bonifacii VIII. compilatus Opera, & studio Guillelmi Archiepiscopi Ebredunensis, Berengarii Episcopi Biterrensis, & Richardi de Senis S. R. E. Vicecancellarii ex pluribus Pontificum rescriptis Conciliorumque Decretis, quæ emanaverant post editum volumen Decretalium antiquarum Gregorii IX. cujus Operis Glossator est Joannes Andrea Bononiensis. Vocatur autem *Sextus*, quia additus fuit quinque antiquioribus libris Decretalium Gregorii, quamvis etiam ipse dividatur in quinque libros continentes similiter titulos ex Decretalibus Gregorii desumptos, & capita.

11. Quarta pars corporis Juris canonici sunt
Cle-

Clementinæ, & volumen Extravagantium. **Prima** sunt constitutiones Clementis V. editæ in Concilio Viennensi, quibus Glossas addidit prædictus Joannes Andreas, suntque similiter divisæ in quinque libros continentes titulos ex Decretalibus Gregorii desumptos, & capita.

12. **Volumen Extravagantium subdividitur in duas partes, in quarum prima continentur Extravagantes Joannis XXII.** quibus Glossas addidit Zenzelinus de Cassanis; in altera autem sunt Extravagantes diversorum Pontificum post Sextum emanatæ, quibus Glossas apposuerunt Joannes Monachus, Guillelmus de Monte Lauduno, & Joannes Franciscus de Pavinis. Ratio autem quare Extravagantes dicantur, paulò superius indicata est.

13. **Istæ sunt partes ex autoritate Pontificia receptæ componentes corpus Juris.** Aliæ Constitutiones Summorum Pontificum & Conciliorum post illarum omnium compilationem emanatæ vim etiam canonum habent, vocarique possunt Extravagantes, quia quodammodo vagantur extra idem corpus, utpote nondum in unum volumen sub congruis titulis ex auctoritate Pontificis compilatæ, quamvis auctoritate privata Petrus Matthei Jurisconsultus Lugdunensis, earum plures compilaverit, & sub propriis titulis in quinque libros distribuerit, quos vocavit septimum Decretalium.

14. To-

14. Totum hoc Canonicum corpus componitur partim ex sacrarum Litterarum præceptis , partim ex Summorum Pontificum constitutionibus Conciliorumque Decretis, partim ex Sanctorum Patrum sententiis , partim demum ex aliquibus statutis legum civilium: cum eo tamen inter hæc omnia discrimine, quod præcepta sacrarum Litterarum, Summorum Pontificum constitutiones, Conciliorumque approbatorum decreta habeant per se vim legis Ecclesiasticæ ; at statuta legum civilium secundum se, quamvis obligent, & observentur etiam in foro Ecclesiastico, supposito quod neque canonicis decretis neque bonis moribus adversentur, ex *c. 1. de novi operis nuntiatione*, juncto *c. 2. §. aliisque dist. 10.* attamen vim non habent canonis Ecclesiastici, nisi quatenus in aliquam constitutionem canonicam translata sunt, & assumpta tamquam sua à Summo Pontifice, juxta illud Justiniani in *l. 1. C. de veteri Jure enucl. Omnia nostra facimus quibus auctoritatem nostram impartimur*, cui etiam consonat *c. si Apostolica 22. de præb. in 6.*

15, Idem proportionaliter dic de iis sanctorum Patrum sententiis, quæ translatae sunt in volumina Decretalium & à Summo Pontifice approbatæ: sic enim cum aliis constitutionibus Pontificiis parem Juris auctoritatem habent, quod illis non competeret, si mediante ea
 tranf-

translationem, & approbationem Summus Pontifex illas non fecisset suas; quia tunc tantummodo post Summorum Pontificum Conciliorumque decreta secundum pro decidendis causis locum haberent, ut constat ex *c. 1. dist. 20.* quia scilicet ad condendam legem non tam scientia quam jurisdictio necessaria est.

16. Quod autem attinet ad Conciliorum decreta, distinguendum est utrum sint decreta conciliorum universalium, an conciliorum particularium. Decreta conciliorum universalium à Summo Pontifice approbatorum habent per se vim canonis universalis, sive reperiantur inserta in corpore Juris canonici: sive non reperiantur ibidem inserta: at Decreta Conciliorum particularium secundum se sunt canones particulares, eam tantum diocesim, seu provinciam obligantes, pro qua particulare concilium congregatum fuit, nisi tamen assumpta sint à Summo Pontifice, & facta tamquam sua, quemadmodum sua fecit ea quæ reperiuntur inserta in libris Decretalium, juxta illud præcitatum: *omnia nostra facimus quibus auctoritatem nostram impartimur.* Ratio istorum est: quia vis & extensio legum dependet à vi & extensione jurisdictionis, siquidem extra territorium jus dicenti non paretur impune, ex *cap. 2. de constit. in 6.* Vis igitur canonis universalis procedere non potest nisi ab habente jurisdictio-

ctio-

ctionem universalem supra totam Ecclesiam; atqui solus Summus Pontifex, & solum concilium generale à Summo Pontifice approbatum habet jurisdictionem universalem supra totam Ecclesiam; Concilium autem particulare habet tantummodo jurisdictionem supra diœcesim, vel provinciam pro qua congregatum est: ergo solum ea quæ Summus Pontifex, & quæ concilium generale approbatum decrevit, aut quæ Summus Pontifex facit sua, vim habent canonis universalis.

§. IV.

De Conciliis.

1. **A**D clariorem istorum intelligentiam, sciendum est nomine Concilii in Ecclesia nihil aliud intelligi, quàm conventum Episcoporum, aut etiam aliorum, qui de jure, vel privilegio, vel consuetudine admitti debeant, legitimè congregatum, ad statuendum collatis sententiis super rebus emergentibus, quod verum, aut utile judicaverint. Rursus sciendum est, plures esse ejusmodi conciliorum, seu conventuum species in Ecclesia. Aliud enim est concilium particulare, quod subdividitur in Diœcesanum, Provinciale, & Nationale; aliud concilium generale.

2. Concilium diœcesanum est quod in sua particulari diœcesi congregatur ab Episcopo,

ex